

Wie heeft ooit zoo iets aanschouwd! Zij zal haar zoon wel niet weder aanschouwen. Niemand heeft ooit God aanschouwd.

Ieder stond met open mond en gespannen aandacht de tovenaars aan te staren. Iemand bewonderend aanstaren.

Ik staar zijn grootheid aan, met gloeiend zielsverrukken. (TER HAAR)

130. AANZIJN, BESTAAN, LEVEN.

Aanzijn duidt het werkelijk zijn van iemand of iets aan, zijn bestaan in de werkelijkheid, in tegenstelling met de denkbeeldige existentie, d. i. van het blote bestaan in de gedachten.

Bestaan drukt uit het werkelijk wezen of zijn van iemand of iets.

Leven is het bestaan van hetgeen bewerktuigd is, doch heeft meer betrekking op de functie, die er bij verricht wordt.

Deze voorstelling van God, die de bron van alle aanzijn is. (v. D. PALM)
Toen de oceaan zijn aanzijn had verkregen.

Als onderhouder der wereld zorgt God voor haar bestaan.

De kat heeft een taai leven.

131. AARD, INBORST, KARAKTER.

Het geheel der zedelijke hoedanigheden.

Aard en inborst zien op de gesteldheid der ziel, niet op die van het lichaam; zij duiden het ingeschapen, innerlijk wezen aan.

Karakter is het geheel van die hoedanigheden welke de zedelijke en geestelijke eigenaardigheid of zelfstandigheid van een persoon bepalen; hierbij let men ook meer op het verband tussen verstand, wil en gemoed.

In engere zin verstaat men hieronder soms ook die hoedanigheden, die men zich allengs door inspanning, oefening, enz. eigen gemaakt heeft.

De vurige drift, de opvliendheid van zijn aard. Dat ligt nu eenmaal in zijn aard.

Wil men nog enige staaltjes van de inborst van die gouverneur? (VERBEET) Hij kende de inborst van mijnheer Kemenaer sedert lang. (CONSCIENCE) Zij geleek van inborst volkomen op haar tante Sophie. (LOVELING)

Ieder mens heeft zijn eigen karakter. Dikwijls heeft men gezegd, dat er mensen zijn, die in het geheel geen karakter hebben.

Ernst en heuse voorkomendheid, ziedaar de hoofdtrekken van haar karakter.

132. AARDIGHEID, GEESTIGHEID, GRAP, KWINKSLAG.

Een soort van vermakelijk gezegde.

Aardigheid is een aardig gezegde, een puntige en vermakelijke aanmerking, dikwijls met het bijdenkbeeld, dat er iets kwetsends in gelegen is.

De geestigheid is fijner en verrassender dan een aardigheid en getuigt van vernuftiger vinding. Evenals de aardigheid, kan zij ook iets hatelijks, scherp of kwetsends bevatten.

De grap is grover dan de aardigheid en de geestigheid, maar tevens onschuldiger; zij is noch puntig noch vernuftig gevonden; het lachwekkende, het komieke staat er in op de voorgrond.

De kwinkslag is een grap, die van gevatheid getuigt om zich van een onaangename zaak af te maken of zich uit enige verlegenheid te redden.

Gij licht met dit alles, juist of het een onschuldige aardigheid ware. Op 't stuk van aardigheden is hij niet bijzonder kies. Dat is geen aardigheid, het is een lompeheid.

Ieder woord uit uw mond was een geestigheid, die lachen deed. Kwistig en lichtzinnig, als kostte haar een geestigheid niets meer dan de moeite om haar weg te werpen. (MEVR. BOSB.-TOUSS.)

Susanna wierp er bij wijlen een grap tussen in. Gij moet dat woord zo hoog niet opnemen, 't was immers maar een grap!

De wijn lokt boert en kwinkslag uit. Ook wist hij zich in de uiterste nood nogal dikwijls met een kwinkslag te helpen.

133. AARDE, AARDBODEM, AARDBOL, AARDRIJK.

De aarde in haar ganse omvang.

Aarde is de gewone en algemene naam.

Aardbodem stelt de oppervlakte der aarde op de voorgrond, als de bodem, waarop mensen en dieren leven.

Aardbol duidt op de bolvormige gedaante.

Aardrijk ziet op al de bezielde en onbezielde wezens, die de aarde draagt, beschouwd als een welgeordend geheel.

Al de bewoners der aarde. De ruwe korst der aarde is met een groen veldtapijt bedekt. Hemel en aarde bewegen.

Nederland, alom geroemd en geprezen als het gelukkigste land van de aardbodem. Geen blijder mens op de aardbodem.

De bergen zijn oneffenheden op onze aardbol. Een reis om de aardbol doen.

De zon beschijnt het aardrijk. In u zullen alle geslachten van het aardrijk gezegend worden. (GEN. 12, 3.)

134. AARDKORST, AARDSCHORS.

Het vaste gedeelte der aarde.

Aardkorst is het algemene begrip, het gestolde, vaste gedeelte der aarde.

Aardschors is het buitenste, bekende gedeelte der aardkorst.

De vulkanen worden thans algemeen als openingen in de aardkorst aangemerkt.

Hoevele kostbare metalen liggen in de aardschors verborgen!

135. AARDS, WERELDS.

Aards, tot het leven op aarde behorende en daarvan het karakter dragende; het vormt een tegenstelling met hemels.

Aards genoegens zijn dus die, welke de aarde oplevert en die wel rein en onschuldig kunnen zijn, maar die men in de staat der hemelingen niet meer zal smaken noch begeren.

Werlds, tot de wereld behorende; staat tegenover geestelijk. Wereldse genoegens zijn die, welke men zoekt in het verkeer der mensen en waardoor ons geestelijk welzijn in gevaar gebracht wordt; wereldse gedachten zijn gedachten, die met geestelijke overdenkingen strijden.

136. AARZELEN, SCHROMEN, WEIFELEN, DRALEN, TALMEN.

Een handeling uitstellen, omdat men geen vast besluit kan nemen.

Aarzelen is terugdeinzen voor het besluit of de handeling, omdat men geen keus weet te doen, of omdat men zich te zwak gevoelt.

Schromen geeft te kennen, dat men uit schroom niet tot een

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

